

درس یازدهم

«نقش خردمندان»

آموختنی‌ها

- ۱ مفهوم معاد
- ۲ آشنایی با خواجه نظام الملک، خواجه نصیرالدین توسی
- ۳ کاربرد واژگان مترادف
- ۴ جایگزینی کلمات مترادف به جای کلمات مشخص شده
- ۵ کاربرد کلمات مترادف همراه هم، در جمله
- ۶ استفاده از علامت نگارش درست و به جا در جملها و متن
- ۷ آشنایی با کاربرد کلمات مترادف

کلمات مترادف

هراس انگیز: ترس آور، وحشتناک، ترسناک

مانع شدن: منع کردن، جلوگیری کردن

کارساز: کارکنش - مفید

امکانات: وسایل آسایش و راحتی - تجمیعات

قتل عام: کشتار دسته جمعی

در هم فشردن: به سختی انداختن - آزردن

نظامیه: مدرسه‌ها یا دانشگاههایی که خواجه نظام الملک بنا کرده بود.

کلمات متضاد

دشوار ≠ آسان - راحت

ارزشمند ≠ بی ارزش

نابودی ≠ آبادی - ساختن

سخت‌ترین ≠ آسان‌ترین

نگرانی = آسودگی

معروف = ناشناخته - ناشناخته

کلمات هم خانواده

ذهن، ارذهان

مشاور، مشورت - شوری

محفوظ، حاقط - حفاظت

وحشت، موحش - وحشتناک

تدبیر، مدبر - دبیر

محقق، تحقیق - حقیقت

مهیّب، هیبت

تصمیم، مصمم

شروط، شرط

چیرگی: تسلط - غلبه - برتری

مهیّب: وحشتناک - ترسناک

مشاور: راهنما

زیرکانه: هوشمندانه، از روی هوش و خرد

خانمان سوز: ویرانگر

نباوری: بی اعتمادی

اغلب مردم فکر می‌کنند با نیروی سلاح و شمشیر باید بر دشمن پیروز شد و او را از خانه و کاشانه‌ی خوش دور کرد. اما ریاضی‌دان، نویسنده و ستاره‌شناس بزرگ ایرانی، خواجه نصرالدین توسی عقیده‌ی دیگری داشت. از نظر او جامعه برای حفظ خود به سه چیز نیازمند است: شمشیر، قلم و دینار. در زمان ایشان که هلاکوخان مغول با قدرت شمشیر و دینار به میهن ما حمله کرده بود او، توانست با قدرت علم و ایجاد یک مرکز علمی یعنی ساختن رصدخانه‌ی بزرگ مراغه و کتابخانه‌ی بزرگی که تا چهارصد هزار جلد کتاب داشته، بزرگ‌ترین خدمت را در تربیت دانشمندان و نگهداری آثار علمی و کتاب‌ها بنماید. پس همیشه نباید با سلاح جنگید، با قدرت علم و قلم هم می‌توان بدون خون‌ریزی بر دشمن پیروز شد.

بخوان و بدان

کلمه‌های «هم‌معنی» یا مترادف، کلمه‌هایی هستند که می‌توانند در جمله، جایگزین یکدیگر شوند و گاهی همراه هم، در یک جمله به کار گرفته می‌شوند. چون این نوع کلمه‌ها، یک مفهوم را می‌رسانند.

مثال: مادر با عصبانیت گفت: من از دست این بچه «به ستوه آمده‌ام» و خسته شده‌ام!!!.

نگاه بچه‌ها به آسمان بی‌کران و بی‌پایان جنگل دوخته شد.

برای اینکه بتوانیم جمله‌ای را درست و بدون اشکال بخوانیم، باید از علائم نوشتاری مناسب استفاده کنیم. به کارگیری علامت‌های نگارشی مناسب در یک متن به خواندن و فهمیدن متن کمک می‌کند.

مثال: محمّد آقا را صدا زد، اما اشکال برق بلندگو صدا را نمی‌رساند. ← محمّد، آقا را صدا زد، اما اشکال برق بلندگو،

صدا را نمی‌رساند.

یکی از روش‌های تقویت مهارت املا نوشتن کلمات مختلف درس‌ها بر اساس حروف مختلف الفبا است. شما برای این کار باید با دقت، کلماتی که این حرف را دارند پیدا کنید و بنویسید. این عمل به افزایش دقت و تمرکز شما در کاربرد حروف مختلف کمک می‌کند.

با توجه به متن درس یازده به سوالات پاسخ بده.

الف: کلمات مربوط به هریک از حروف زیر را از درس پیدا کن و در جای خالی بنویس.

حمله حرکت وحشت	ح	مخولان ع تغییر	نصیرالدین ص تصمیم	علمی دخوت قتل عام	ع
حفظ - تفصیل حکومت حادثه - تحقیق حوادث حدود		مراغه مشغول پروژه	صدای صدخانه چهارصد	جامعه عجیبی قلعه اطلاع جمع آوری	

ب: حروف داده شده را به ترتیب الفبا مرتب کن و سپس یک کلمه‌ی هم آغاز با آن نشانه را از درس پیدا کرده و بنویس.

ح - م - ا - ق - ذ - و	
ا	آسمان - آتش
ح	حکومت - حادثه
ذ	ذهن
ق	قلم
م	مخالفان
و	وحشت زده

پ: کلمه‌های اشتباه متن زیر را پیدا کن و درست آن‌ها را بر اساس ترتیب حروف الفبا بنویس.

«یادم می‌آید که در بچه‌گی مادرم لباس‌ها را در تشت بزرگی می‌شست. او همیشه موقع برخواستن از زمین دستش را به کمرش می‌گرفت و می‌گفت: «یا علی!»

بچه‌گی - برخواستن

تمرین

۱ هر جمله را به عنوان مناسب آن وصل کن. (دو گزینه اضافی است.)

شناختن	خواندن شعر به آرامی و فکر کردن درباره‌ی محتوا و آهنگ
دیدن	به کارگیری حرکات دست و سر و تغییر حالت چهره، هنگام خواندن شعر
اندیشیدن	خواندن مجدد شعر، با توجه بیشتر برای درک بهتر
نشان دادن	
گفتن	

۲ درستی ☒ و نادرستی ☐ جملات زیر را مشخص کرده و در صورت نادرستی، درست آن‌ها را بنویس.

الف: کلمه‌ی «هولناک»، با کلمه‌ی «وحشتناک»، هم خانواده است. ☐

ب: چنگیز، مردم ایران را قتل‌عام کرد. ☒

پ: در جمله‌ی «او نیازمند هوش خواجه بود»، کلمه‌ی مشخص شده صفت است. ☐

مخوار
پی ازش

۲ با توجه به معنی، کلمه‌ی مناسب را انتخاب کن.

الف: بچه‌ها از معلم خود **خواستند** تا آن‌ها را همراهی کند. (خواستند - خاستند)

ب: وقتی پایر زمین نهادم، سوزشی حس کردم، چون **خار** به پایم فرو رفته بود. (خوار - خار)

۴ مراحل شعر خوانی را به ترتیب نام ببر و اولین و آخرین، مرحله را توضیح بده.

شناختن

یافتن

اندیشیدن

نشان دادن

خواندن

اندیشیدن: شعرا به صورت آرام و بی صدا بازخوانی کنند و دوباره‌ی محتوا و اخف مناسب بیان می‌کنند
نشان دادن: به کارگیری حرکات دست و تغییر چهره

۵ صفت مناسب را از بین کلمات داده شده پیدا کن و بنویس.

وحشت زده

عجیب - دشمن

ورزشی - شجاعانه

مردم

حمای

حرکت

زبرد کانه

ناکوار

خلاق

تصمیم

حادثه‌ی

ریاضی دان

هر یک از کلمات زیر را، با یکی از واژه‌ها ترکیب کن و معنای واژه‌ی جدید را بنویس.

آلود- انگیز- وار- مند- کار

ورزش	+	کار	←	ورزشکار	کسی که ورزش می‌کند
غبار	+	آلود	←	غبارآلود	کدر- نامید
شگفت	+	انگیز	←	شگفت‌انگیز	هیجان‌انگیز
امید	+	وار	←	امیدوار	کسی که به آینده امید دارد
توان	+	مند	←	توانمند	پر زور

۷ جمله‌های به هم ریخته‌ی زیر را مرتب کن و بنویس.

الف: بتوانیم - هرگز - اگر - پیش‌بینی - حوادث - نمی‌افتیم - را - به - کنیم - وحشت

اگر بتوانیم حوادث را پیش‌بینی کنیم، هرگز به وحشت نمی‌افتیم.

ب: ستاره‌ای - علم - و - درخشان - آسمان - در - خواجه - بود - فرهنگ - نظام‌الملک - ایران

خواجه نظام‌الملک ستاره‌ای درخشان در آسمان فرهنگ و علم ایران بود.

۸ برای تصویر زیر یک عنوان انتخاب کن و سپس متنی بنویس که کلمات زیر در آن به کار رفته باشد.

سرچشمه خردیان

با توجه به سوالات داده شده، گزینه‌ی مناسب را مشخص کن.

الف: چرا هلاکو خواجه‌نصرالدین را مشغور خود کرد؟

(۱) چون بسیار خوش اخلاق بود.

(۲) چون خود را نیازمند هوش و دانایی او می‌دانست.

(۳) چون شجاع و ترس بود.

(۴) چون او را مثل فرزند خود می‌دانست.

ب: کدام گزینه نمی‌تواند با کلمه‌ی «هراس»، ترکیب شود؟

(۱) ناک

(۲) انگیز

(۳) ی

(۴) مند

پ: به جای کلمه‌ی مشخص شده، کدام واژه مناسب است؟

«او توانست با چیرگی بر مردم، اوضاع رایبه دست گیرد.»

(۱) آشفته‌گی

(۲) تلاش

(۳) غالباً

(۴) تسلط

ت: کدام واژه مترادف کلمه‌ی «کارساز» است؟

(۱) کارگشا

(۲) دردمسار

(۳) حادثه

(۴) ارزشمند

ث: در کدام گزینه کلمه‌ی دوم صفت نیست؟

(۱) آثار ارزشمند

(۲) مردم وحشت زده

(۳) جمع آوری کتاب

(۴) حادثه‌ی ناگوار

«یک مورچه در تابستان چقدر برای زمستان خود جمع می‌کند؟»

هرقدر که در توانش باشد. چه جالب!!

«هرقدر در توانایی‌ات است.»

پس یاد بگیر که هرگز:

۱. تسلیم نشوی، ۲. آینده را ببینی، ۳. مثبت بمانی، ۴. همه‌ی تلاشت را بکنی.

الف: هریک از ما برای رسیدن به هدفمان، چقدر باید تلاش کنیم؟

به اندازه‌ی توانایی‌هایمان

ب: پیام این قسمت چیست؟

قوی - آینه‌ی سر و گوش باشم

پ: شما کدام‌یک از خصوصیات توانمندی که در داستان آمده را داری؟ از کجا فهمیدی؟

همه‌ی خصوصیات

ت: به نظر شما توان مورچه چقدر است؟

بسیار زیاد